

Asia: VN/24520/2023

Uuden vammaispalvelulain soveltamisalan tarkentaminen

Lausunnonantajan lausunto

1. Lausunnonantajan organisaatio

Valtion viranomainen

2. Pidätkö hallituksen esitysluonnoksen 3 luvussa kerrottuja tavoitteita kannatettavina?

kyllä osin

Voit halutessasi esittää huomioita:

Vammaispalvelulain soveltamisalan tarkentamisen tavoitteena on muun muassa turvata hyvinvointialueiden mahdollisuus rahoittaa uudistus sekä turvata vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutuminen ja palveluiden saatavuus.

Pidän hyvänä, että tarkentamisen tavoitteena on myös selkeyttää sosiaalihuollon yleislainsäädännön sekä vammaispalveluita koskevan toissijaisen lainsäädännön suhdetta. Tältä osin tavoitteena on, että asiakkaat ohjautuisivat vammaispalveluihin vain välttämättömän palvelutarpeen vuoksi ja että kaikki asiakkaat saisivat tarpeensa mukaiset sosiaalihuollon palvelut, joko yleis- tai erityislainsäädännön nojalla.

Tavoitteeksi on asetettu myös yhdenvertainen palvelujen saanti eri alueilla. Katson, että esityksen tavoitteisiin tulisi tämän lisäksi kirjoittaa näkyviin tavoite vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuudesta tarvittaessa positiivisen erityiskohtelun kautta. Soveltamisalan tarkennuksella voidaan tukea myös tätä tavoitetta siten, että erityislaki kohdentuu niille asiakkaille, joiden yhdenvertaisuus ei toteudu ensisijaisen lainsäädännön kautta.

3. Päästäänkö esitetyillä muutosehdotuksilla esityksen tavoitteisiin?

kyllä osin

Voit halutessasi esittää huomioita:

Katson, että vammaispalvelulain soveltamisalan tarkennuksella mahdollistetaan osaltaan esitettyihin tavoitteisiin pääsyä. Totean, että jatkovalmistelun aikana tulisi kuitenkin vielä huolellisesti arvioida, mikä on ehdotettujen uusien säännösten kokonaisvaikutus, jotta välttyttäisiin muutoksilta, joita ei ole tavoiteltu.

Esityksen perusteella kustannussäästön mahdollisuus on parempi kuin, jos soveltamisala säilyisi jo hyväksytyssä laissa säädetyin sisältöinä, koska esityksellä selkeytetään sosiaalihuoltolain ensisijaisuutta kaikkien asiakkaiden kohdalla. Lisäksi lakiluonnokseen tuotu käsite elämänvaiheesta tavanomaisesta poikkeava tarve vähentää esityksen mukaan riskiä siitä, että ikääntymisrajoituksen poiston myötä iäkkäiden palveluita alettaisiin järjestää vammaispalveluiden nojalla sellaisissa tilanteissa, joissa palvelut olisi mahdollista järjestää sosiaalihuoltolain nojalla asiakkaiden yhdenvertaisuutta loukkaamatta.

Toisaalta mahdollisia säästöjä on vaikea arvioida, koska itse palvelun sisältö ei välttämättä juurikaan eroa sosiaalihuoltolain mukaan myönnettävän ja vammaispalvelulain mukaan myönnettävän välillä vaan kustannussäästö muodostuu lähinnä asiakkaalle mahdollisesti tulevista asiakasmaksuista.

Lakimuutos voi ainakin aluksi lisätä tietyissä tapauksissa muutoksenhakukeinojen käyttöä (kustannuksia), mikäli henkilö saakin jatkossa palvelun ensisijaisen lainsäädännön perusteella sosiaalihuollon palveluna eikä enää vammaispalvelulain nojalla.

4. Ovatko ensisijaisen lainsäädännön mukaisten palvelujen ensisijaisuutta korostavat säännökset mielestänne kannatettavia? (Vammaispalvelulain 2 §)

kyllä osin

Voit halutessasi esittää huomioita tai lisätä muutosehdotuksen:

Perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt vammaispalvelulakiin liittyvää lainsäädäntökokonaisuutta koskevissa lausunnoissaan (PeVL 79/2022 vp ja PeVL 100/2022 vp) huomiota siihen, että ehdotettu sääntely on ollut siinä määrin epämääräistä, etteivät palvelujen sisältö, niiden saamisedellytykset ja palveluihin oikeutettujen piiri ole käynyt yksiselitteisesti ilmi laista. Säännösten kirjoitustapaa täsmennettiin ja selkeytettiin sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietinnössä, mutta perustuslakivaliokunta piti valitettavana, että säännösten perustelut jäivät puutteellisiksi.

Olen lausunnoissani liittyen vammaispalvelulain voimaantulon siirtämiseen todennut perustuslakivaliokunnalle EOAK/5813/2023, sosiaali- ja terveysvaliokunnalle EOAK/5658/2023 ja sosiaali- ja terveysministeriölle EOAK/4332/2023 (lausunnot on julkaistu www.oikeusasiamies.fi) pitäväni uuden vammaispalvelulain soveltamisalaa koskevien säännösten mahdollisten muutosten valmistelua perusteltuna siltä osin, kun tarkoituksena on selkeyttää lain henkilöllistä soveltamisalaa,

palvelujen saamisen edellytyksiä ja vammaispalvelulain suhdetta muuhun palveluja koskevaan lainsäädäntöön koskevaa sääntelyä.

Olen antamissani lausunnoissani kiinnittänyt huomiota siihen, että sääntelyssä ei ollut selkeästi säännelty lain soveltamisalaa, henkilöpiiriä, palvelujen saamisen edellytyksiä eikä lain suhdetta muuhun lainsäädäntöön (toisin sanoen onko kyse erityislainsäädännöstä, joka syrjäyttää yleislain soveltamisen vai yleislakia täydentävästä lainsäädännöstä, sovelletaanko aina paremman palvelun turvaavaa lakia jne.). Lisäksi totesin, että käsitykseni mukaan vammaispalvelulain soveltamista selkeyttäisi se, että määriteltäisiin selkeästi henkilöt, joihin lakia sovelletaan ja siitä erillään säädettäisiin toimintarajoitteen sekä vamman ja sairauden määritelmistä.

Lausunnoissani liittyen uuden vammaispalvelulain soveltamisalan tarkentamiseen (EOAK/7414/2023) olen toistanut aiemmissa lausunnoissani esittämäni (kuuleminen 14.12.2023).

Pidän hyvänä, että soveltamisalaa koskevassa säännösehdotuksessa on nyt pyritty selkeyttämään yleis- ja erityislain välistä suhdetta ehdotetuissa 2 §:n 1 momentissa ja 3 momentissa. Ehdotetussa 1 momentissa määritellään ne vammaiset henkilöt, jotka tarvitsevat vammaispalvelulaissa säädettyjä erityispalveluita ja tuodaan esille erityislain suhde muuhun lainsäädäntöön. Säännöksen 3 momentti täydentää 1 momenttia siten, että säännökseen on tuotu ehdottomana edellytyksenä palvelun saannille se, että vammaisen henkilön välttämättömän avun ja tuen tarpeen täytyisi poiketa siitä, mikä on henkilön elämänvaiheessa tavanomainen tarve.

Pidin aiemmin antamassani lausunnoissa (EOAK/4332/2023) lain selkeyden vuoksi tärkeänä, että laissa pidettäisiin erillään yhtäältä lain henkilöllinen soveltamisala, eli se kehen lakia ylipäätään voidaan soveltaa ja toisaalta se palveluja koskeva määrittely, minkälaiset edellytykset henkilön on täytettävä, jotta hänellä olisi oikeus lain tarkoittamiin palveluihin.

Nyt ehdotetussa laissa on säädetty samassa pykälässä henkilöpiiri ja vammaispalvelulain suhde muuhun lainsäädäntöön. Mielestäni kyseisen säännöksen rakenne on selkeähkö. Katson kuitenkin, että valitut sanamuodot voivat aiheuttaa tulkinnallista epäselvyyttä, jota ei voida poistaa ehdotuksen perusteluissa luonnoksessa ehdotetulla tavalla. Korostan, että hallituksen esityksessä perusteluilla säätäminen on kiellettyä.

Esityksen mukaan soveltamisalan tarkennukset koskevat kaikkia asiakasryhmiä. Niiden tarkoitus on varmistaa vammaispalvelulain mukaiset palvelut vain sellaisiin erityisestä tarpeesta johtuviin tilanteisiin, joihin ensisijaisen lainsäädännön mukaiset palvelut eivät ole riittäviä ja sopivia. Sosiaalihuoltolaissa säädettyjen palveluiden velvoittavuus palvelujen järjestämiseen eroaa vammaispalvelulaista.

Esityksessä tuotiin esille iäkkäiden palveluiden saatavuusongelmat ja niiden vaikutuksesta myöntämiskriteereihin. Totean, että käytännössä yleislainsäädännön mukaisesti järjestettävien palveluiden toteutumisessa on vielä huomattavia puutteita esimerkiksi osallistumiseen liittyvissä palveluissa (esimerkiksi ikäihmisten kodin ulkopuolisiin osallistumisen mahdollistavat palvelut). Kuitenkaan esityksen mukaan palveluiden saatavuuden ei tulisi olla ohjaava tekijä arvioitaessa, minkä lain mukaisia palveluja henkilöille myönnetään, vaan päätös perustuu palvelutarpeen arviointiin. Yleislainsäädännön heikkoutena voi olla se, että esimerkiksi osallisuuteen liittyvät palvelut ja ikäihmisten kodin ulkopuoliseen toimintoihin osallistumista mahdollistavat sosiaalipalvelut eivät aina ole saatavilla henkilön palvelutarvetta vastaavasti.

Pidän myönteisenä sitä, että perusteluissa on korostettu, että asiakkaan eri lainsäädäntöjen nojalla annettavat palvelut tulee arvioida kokonaisuutena.

Totean, että valtion vastuulla on huolehtia siitä, että hyvinvointialueilla on käytännön edellytykset suoritua sille annetuista tehtävistä. Hyvinvointialueilla puolestaan on lakisääteinen velvollisuus huolehtia siitä, että lakeja noudatetaan. Perustuslakivaliokunnan (PeVL 79/2022 vp) mukaan palvelujen riittävyden arvioimisessa lähtökohtana on sellainen palvelujen taso, joka luo jokaiselle ihmiselle edellytykset toimia yhteiskunnan täysivaltaisena jäsenenä (perustuslain 19 § 3 momentti).

Mielestäni ehdotettuun soveltamisalasäännökseen perustuva yleislainsäädännön ja erityislainsäädännön suhde on selkeä. Sen sijaan soveltamisalan rajoittamiseksi ehdotettu uusi käsite ”elämänvaiheessa tavanomaisesta poikkeava tarve” on tulkinnanvarainen.

5. Onko elämänvaiheessa tavanomaisesta poikkeavaa tarvetta koskeva säännösehdotus mielestänne kannatettava? (Vammaispalvelulain 2 §)

kyllä osin

Voit halutessasi esittää huomioita tai lisätä muutosehdotuksen:

Esityksen tarkoituksena on, että henkilöt, joilla sinänsä on sama tarve, saisivat tukea ja palveluita eri lainsäädännön perusteella sen perusteella, katsotaanko tarpeen poikkeavan elämänvaiheessa tavanomaisesta tarpeesta. Ehdotus ei ole valtiosääntöoikeudellisesti ongelmallinen, mikäli jokaiselle turvataan riittävät sosiaalipalvelut perustuslain 19 §:n 3 momentin mukaan.

Esitysluonnoksen perustelujen mukaan elämänvaiheessa tavanomaisesta poikkeava palvelutarve sisältyy jo sinällään sekä voimassa olevan lainsäädännön että uuden hyväksytyin vammaispalvelulain henkeen ja sisältöön ja että vastaavat periaatteet ovat ohjanneet soveltamiskäytäntöä jo nykyisin. Arviointi ei kohdistuisi mihinkään asiakas- tai ihmisryhmään erikseen, vaan olisi osa kaikkiin kohdistuvaa palvelutarpeen arviointia. Asiaa on täsmennetty säännöksen tasolla, jotta lain soveltaminen olisi mahdollisimman yhdenmukaista ja toteuttaisi siis yhtäältä lain tarkoitusta ja tavoitteita ja toisaalta turvaisi henkilön oikeusturvaa.

Esitysluonnoksen mukaan elämänvaihetta koskevan sääntelyn tarkoitus olisi korostaa erityislain luonnetta siten, että eri elämänvaiheisiin liittyviin avun ja tuen tarpeisiin vastattaisiin tällä erityislailla vain, jos ne poikkeavat tarpeista, joita ihmisillä yleensäkin eri elämänvaiheissa on. Arviointi ei kohdistuisi mihinkään asiakas- tai ihmisryhmään erikseen, vaan olisi osa kaikkiin kohdistuvaa palvelutarpeen arviointia.

Asiaa on täsmennetty säännöksen tasolla, jotta lain soveltaminen olisi mahdollisimman yhdenmukaista ja toteuttaisi siis yhtäältä lain tarkoitusta ja tavoitteita ja toisaalta turvaisi henkilön oikeusturvaa.

Esitysluonnoksen mukaan säännös korostaisi lisäksi erityislain luonnetta siten, että vammaisen henkilön tavanomaisiin elämän tilanteisiin liittyviin avun ja tuen tarpeisiin vastattaisiin tämän erityislain mukaisin palveluin vain, jos vamman tai sairauden aiheuttamaan toimintarajoitteeseen liittyvä avun ja tuen tarve poikkeaa vastaavaan elämänvaiheeseen tavanomaisesti liittyvästä tarpeesta. Vammaispalvelulain mukaisia palveluita olisi järjestettävä vammaiselle henkilölle vain, jos sekä pykälän 1 että 3 momentin mukaiset edellytykset täyttyvät yhtä aikaa. Säännös mahdollistaisi edellytysten täytyessä positiivisen erityiskohtelun yhdenvertaisuuden toteutumiseksi kaikissa elämänvaiheissa.

Luonnoksessa katsottiin, että elämänvaiheeseen liittyvä tarkastelu ei olisi ristiriidassa yhdenvertaisuuden ja syrjimättömyyden kanssa, koska se on lähtökohtaisesti universaalien ilmiöiden tarkastelua suhteessa kunkin yksilölliseen tilanteeseen ja tarpeeseen.

Säätämisyjärjestysperusteluissa tulisi vielä tarkemmin kuvata, miten henkilön elämänvaiheeseen liittyvä tarkastelu on ymmärrettävä, jotta olisi mahdollista varmistua siitä, ettei säännöksen soveltaminen synnyttäisi tosiasiallisesti ikään perustuvaa, erityisesti ikääntyneisiin henkilöihin kohdistuvaa syrjintää.

6. Onko asiakkaan edun ja maksuttomuuden suhdetta koskeva tarkennus mielestänne kannatettava? (Sosiaalihuoltolain 4 §)

kyllä osin

Voit halutessasi esittää huomioita tai lisätä muutosehdotuksen:

Ehdotetun sosiaalihuoltolain 4 §:3 momentin mukaan asiakkaan edun arvioinnissa ei oteta huomioon palvelusta perittävää maksua. Sosiaalipalveluista perittävistä maksuista säädetään erikseen.

Esitysluonnoksessa perustellaan sosiaalihuoltolain 4 §:n momentin lisäyksen tarpeellisuutta sillä, että soveltamiskäytännössä on muodostunut epäselväksi lainvalinta yleis- ja erityislain välillä.

Tarkoituksena olisi selkeyttää lain tasolla, että palveluiden myöntäminen perustuisi palvelutarpeen arviointiin, eikä palveluiden maksuttomuus ohjaisi, minkä lain mukaisia palveluita asiakkaalle myönnetään.

Esiin on noussut kahdensuuntaista oikeuskäytäntöä ja soveltamiskäytäntöä asiakkaan edun tulkitsemisen osalta. Osassa kuntia ja nykyään hyvinvointialueita on voitu tulkita, että arvioitaessa, minkä lain mukaan asiakkaan palvelut tulisi järjestää, olisi asiakkaan edun nimissä otettava huomioon palvelun maksuttomuus. Asiakkaan edun mukaisuuden periaate on ohjannut järjestämään palveluita vammaispalvelulaisissa subjektiivisena oikeutena turvattuna palveluna, joka on asiakasmaksulainsäädännössä säädetty maksuttomaksi, vaikka yleislain säännökset mahdollistaisivat vammaisten henkilöiden palvelutarpeisiin vastaamisen. Kuitenkin lainsäädännön lähtökohta on, että henkilö voi tulla erityislainsäädännön mukaisten palveluiden piiriin, jos hän täyttää niiden saamisen edellytykset. Palvelun maksuttomuus ei ole tuolloin arvioinnissa kriteerinä, vaan henkilön tarve palveluille. Asiaksmaksu määritellään, kun asiakkaan palvelutarve on arvioitu ja sen pohjalta on tehty asiakassuunnitelma, johon palvelutarpeet ja niihin vastaavat palvelut on kirjattu ja myönnettävistä palveluista on tehty asiakkaalle hallintopäätös. Asiaksmaksusta tehdään asiakkaalle asiakasmaksulain mukaisesti erillinen päätös.

Asiaksmaksun alentamisesta ja poistamisesta säädetään sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetussa laissa (734/1992, jäljempänä asiakasmaksulaki).

Totean, että asiakkaan edun arviointi maksujen näkökulmasta on noussut ongelmaksi sosiaalihuoltolain ja vammaispalvelulain soveltamisen rajapinnalla, jolloin maksuttomuudesta on voinut tulla ratkaiseva tekijä kokonaisharkinnassa sille, että palvelu on järjestetty vammaispalvelulain nojalla.

Pidän kuitenkin lähtökohtaisesti ongelmallisena, että ehdotuksen mukaan ensisijaisen sosiaalihuoltolain mukaisesta asiakkaan edun kokonaisarvioinnista suljetaan kategorisesti pois palvelusta perittävän maksun merkitys, vaikka vammaispalvelulain soveltamisalan tulisi itsessään olla riittävän täsmällisesti määritelty.

7. Onko asiakasmaksulain säännöksiä täydentävä niin sanottu suojasäännös mielestänne kannatettava? (Vammaispalvelulain 2 §:n 4 ja 5 momentti)

kyllä

Voit halutessasi esittää huomioita tai lisätä muutosehdotuksen:

Esitysluonnoksen 5 momentti sisältäisi säännöksen, jonka tarkoituksena on turvata asiakasmaksulain 11 §:ää vahvemmin vammaisia henkilöitä siltä, että asiakasmaksut estäisivät palveluiden käyttämisen. Säännös olisi velvoittavampi kuin asiakasmaksulain vastaava säännös. Asiaksmaksujen alentamiseen olisi edellytysten täytyessä ehdoton velvollisuus myös asiakasmaksulain 11 §:n 2

momentin mukaisissa tilanteissa. Tämän lisäksi hyvinvointialueen olisi jätettävä maksu määräämättä, perimättä tai alennettava sitä, jos maksu estää tai vaikeuttaa oleellisesti vammaisen henkilön palveluiden yksilöllisen järjestämisen. Esitysluonnoksen mukaan tällä erityisellä suojasäännöksellä ehkäistäisiin tilanteita, joissa maksun määrääminen tosiasiaassa yksittäistapauksessa estäisi vammaista henkilöä saamasta tarvitsemaansa palvelua tai oleellisesti vaikeuttaisi palvelun saamista.

Esitysluonnoksen mukaan suojasäännös koskisi siis ensisijaisen lainsäädännön mukaisten palvelujen asiakasmaksujen määräytymistä. Suojasäännös ei näin ollen koskisi niitä vammaispalvelulain mukaisia palveluita, joista voidaan periä asiakasmaksua, kuten esimerkiksi liikkumisen tukena järjestettävästä kuljetuspalvelusta tai asumisen tuesta perittäviä asiakasmaksuja, joiden perimisestä säädetään asiakasmaksulaissa.

Vammaispalvelulain 2 §:n 5 momenttiin lisättävä suojasäännös turvaisi esitysluonnoksen mukaan vahvemmin vammaisia henkilöitä siltä, että asiakasmaksut estäisivät ensisijaisen lainsäädännön mukaisten palveluiden käyttämisen. Säännös olisi velvoittavampi kuin asiakasmaksulain 11 §:ssä säädetty maksun perimättä jättämistä tai määrätyn maksun alentamista koskeva pykälä.

Esitysluonnoksen mukaan suojasäännös velvoittaisi arvioimaan, mikä merkitys määrättävällä tai jo määrättyllä asiakasmaksulla olisi asiakkaan asemaan.

Tilanteessa, jossa vammaiselle henkilölle katsottaisiin ensisijaisen lainsäädännön nojalla myönnettävät palvelut henkilön yksilöllisen palvelutarpeen ja edun kannalta sopiviksi ja riittäviksi, päätökset näistä palveluista ja niihin kuuluvista asiakasmaksuista tekee usein muu viranhaltija kuin vammaispalvelulain mukaisista, vammaispalvelun palvelutehtävään kuuluvista palveluista päättävä viranhaltija. Esimerkiksi sosiaalihuoltolain mukaisen kotihoidon tai tukipalvelujen asiakasmaksuista voidaan hyvinvointialueilla päättää iäkkäiden palvelutehtävässä tai asiakasmaksuysyksikössä ja varhaiskasvatustilanteissa mukaisista palveluista ja asiakasmaksuista kunnan varhaiskasvatuksessa.

Suojasäännös tulee sovellettavaksi tilanteissa, joissa asiakkaalla ei välttämättä ole syntynyt asiakkautta tai ei enää ole voimassa olevaa asiakkautta vammaispalvelulain nojalla. Tästä syystä on syytä vielä harkita sitä, tulisiko suojasäännös sisällyttää vammaispalvelulakiin vai ensisijaisina pidettäviin esityksen 2 §:n 2 momentissa tarkoitettuihin lakeihin tai tulisiko niitä muuttaa siten, että ne sisältäisivät viittaussäännöksen vammaispalvelulain suojasäännökseen. Mielestäni ns. suojasäännökseen olisi ainakin viitattava niissä muissa laissa, joiden mukaisia palveluita asiakkaalle myönnetään.

8. Voit halutessasi esittää muita huomioita esityksestä:

HE-luonnoksen mukaan hyväksytyyn lain toimeenpanon tukeminen aloitettiin keväällä 2023. Sosiaali- ja terveysministeriö järjesti tuolloin koulutukset lain toimeenpanosta. THL on julkaissut ylläpitämässään sähköisessä Vammaispalvelujen käsikirjassa sivut hyväksytyyn lain mukaisista

sisällöistä, joiden avulla lain toimeenpanoon valmistautumista on mahdollista jatkaa hyvinvointialueilla.

Uudessa vammaispalvelulaissa on monia uusia palveluita. Lisäksi nyt puheena olevassa HE-Luonnoksessa ehdotetaan vammaispalvelulain soveltamisalaan uudenlaisia määritelmiä, jotka käytännön soveltamisessa aiheuttavat uusia tulkintatilanteita ja siten uutta oikeuskäytäntöä. Tämän takia erityisesti lain soveltajien koulutukseen ja myös valvonnan asianmukaiseen hoitamiseen on ryhdyttävä riittävän ajoissa ja osoitettava riittävässä määrin resursseja. Pidän tärkeänä, että THL:n Vammaispalvelujen käsikirjaa voidaan ylläpitää ja päivittää säännöllisesti, jotta hyvinvointialueet saisivat sitä kautta ajantasaisen ja yhtenäisen tiedon uuden vammaispalvelulain soveltamisesta ja sitä koskevasta oikeus- ja laillisuusvalvontakäytännöstä.

Oikeusasiamies suojelee, edistää ja seuraa YK:n vammaissopimuksen täytäntöönpanoa oman toimivaltansa puitteissa. Korostan, että vammaispalvelulain uudistuksessa ja lain soveltamisalan täsmentämisessä on oleellista varmistaa, että vammaisten henkilöiden perus- ja ihmisoikeudet toteutuvat kaikissa tilanteissa – myös uudistuksen jälkeen. Hyvinvointialueiden omavalvonnan ja viranomaisvalvonnan tulee muodostaa toimiva kokonaisuus. Vaikka sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetussa laissa siirretään valvonnan painopistettä palvelunjärjestäjien ja -tuottajien omavalvonnan suuntaan, tulee sosiaali- ja terveydenhuollon ensisijaisille valvontaviranomaisille (Valvira ja aluehallintovirastot) turvata riittävät toimintamahdollisuudet lain toimeenpanon valvonta- ja seurantatyöhön. Omavalvonnalla ei päästä haluttuihin tavoitteisiin ilman toimivaa ja tehokasta viranomaisvalvontaa.

Apulaisoikeusasiamies Maija Sakslin

Esittelijäneuvos Minna Verronen

Mäkinen Tiina
Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia - Apulaisoikeusasiamies Maija Sakslin; Esittelijäneuvos Minna Verronen